

## **КРИТИКА І БІБЛІОГРАФІЯ**

### **ВІДРОДЖЕННЯ ТРАДИЦІЙ**

Сучасна фінансова наука являє собою єдину субординовану систему, яка в сукупності своїх принципів, форм і специфічних методів пізнання складного і різноманітного фінансового світу, теорій, концепцій, шкіл і напрямів збагачується новими знаннями. Її динамічний і водночас суперечливий розвиток відбувається в національному та світовому контекстах і вимірах, виступає своєрідним переплетінням національних і глобалізаційних світових тенденцій. Фінансова економічна криза 2008–2009 рр. загострила дискусії у вітчизняній та світовій економічній літературі з різних питань розвитку держави, економіки і фінансів, взаємозв'язку фінансової політики і теорії, долі неокласичного мейнстріму тощо. При цьому як економічна теорія, так і, зокрема, принципіві теоретичні позиції фінансової науки стали об'єктом жорсткої критики, насамперед, щодо адекватності відображення їх представниками реальної економічної та фінансової дійсності та розробки практичних рекомендацій для досягнення ефективної і раціональної фінансової політики.

Посилився інтерес до вітчизняних наукових здобутків минулого в галузі фінансів, які тривалий час перебували у невинуватому забутті. У результаті виявився парадоксальний факт: історія української фінансової думки все ще мало вивчена і в зарубіжних країнах, і в самій Україні, тому актуальність глибокого осмислення процесів її становлення і розвитку як невід'ємної та органічної складової світової науки не викликає сумнівів і заслуговує на схвалення. Розв'язанню цього важливого, складного питання і присвячено тритомне фундаментальне дослідження авторського колективу провідних фахівців України<sup>1</sup>.

Усі три томи є підсумком ґрунтовного аналізу структурних складових сучасної науки про фінанси в їх історичній та просторовій єдності розвитку й еволюції, позитивному і нормативному вимірах на мікро-, макро- та глобальному рівнях. Дослідження здійснене таким чином, що при всебічному висвітленні різних багатогранних і специфічних аспектів фінансової науки подається цілісне та змістовне уявлення про становлення і розвиток української фінансової думки протягом усієї її історії. Цьому сприяє загальний теоретико-методологічний підхід авторського колективу, який поєднує історію ідей, фінансів та фінансової думки, а також широка біографічна інформація про життя, діяльність і роль їх творців – видатних мислителів, провідних вітчизняних економістів-фінансистів другої половини ХІХ – початку ХХІ ст.

*Перший том* має монографічний характер і присвячений теоретико-методологічним засадам, проблемам композиції, взаємозв'язку і трансформації української фінансової школи з часу її виникнення до сьогодення. У ньому розповідається про відродження традицій, їх логічне продовження і розвиток, основні підходи та ідеї, які перебували в центрі наукових дискусій українських економістів ХІХ – початку ХХ ст. Водночас розглядаються і сучасні наукові розробки представників

---

<sup>1</sup> Фінансова думка України. (С. В. Львовчкін, В. М. Федосов, С. І. Юрій, П. І. Юхименко). (За наук. ред. д-ра екон. наук, проф. В. М. Федосова). У 3-х т. К., “Кондор”; Тернопіль, “Економічна думка”, 2010.

нової української фінансової школи з тих питань, які раніше не досліджувалися. Саме такий підхід дав можливість досить чітко окреслити результати їхньої діяльності і визначити пріоритети розвитку сучасної фінансової науки на початку ХХІ ст., що робить дане видання самобутнім і оригінальним.

*Другий том* має енциклопедичний характер. У ньому всебічно висвітлено теоретичні здобутки в галузі фінансової науки плеяди видатних учених ХІХ–ХХ ст., доля і творчість яких тісно пов'язані з Україною. Це, насамперед, І. В. Вернадський, М. Х. Бунге, А. Я. Антонович, Д. І. Піхно, Й. М. Кулішер, О. Д. Білімович, М. І. Мітіліно, М. П. та Л. М. Яснопольські, М. М. Цитович, К. Г. Воблій, М. І. Туган-Барановський, М. М. Алексеєнко, П. Л. Кованько, П. П. Мігулін, М. М. Соколов, І. І. Патлаєвський, Г. І. Тіктін та багато інших. Разом з тим (і це ще більше посилює актуальність дослідження) поряд з досить широким критичним аналізом наукової спадщини кожного з учених розкрито прямі й зворотні зв'язки між фінансовою наукою, політичною економією, правом, статистикою, соціологією та іншими науковими дисциплінами. Тому дослідження має вагоме значення з точки зору як суто науково-цілісного ознайомлення з доробком видатних українських учених-фінансистів, так і інформаційного.

*У третьому хрестоматійному томі* вперше підібрано та подано праці провідних представників української фінансової школи, що дає можливість ознайомитись і оцінити їх дещо по-новому. У більшості своїй ці праці, які принесли їх творцям світову славу і визнання, говорять про самобутність мислення і високий професійний рівень авторів. Уважний читач виділить важливу ідею, яка простежується у працях майже всіх представників вітчизняної фінансової думки: економічний порядок у країні можливий тільки при здорових фінансах і за умови розумного управління фінансовим господарством. Він є недосяжним без ефективного впливу сил громадянського суспільства, яке б стримувало зростання надмірних і не завжди раціональних державних витратків, боргів і бюджетних дефіцитів.

У сукупності всі три томи дають можливість створити уявлення про масштаби, широке охоплення актуальної проблематики і рівень досягнень української фінансової думки на фоні світової, простежити особливості формування національної фінансової науки, інституційні засади її організації та певні прорахунки. Заради справедливості слід відзначити першопрохідців в історії фінансових досліджень – Л. П. Горкіну, С. М. Злупка, Е. Л. Лортикяна, В. М. Фещенко та ін. Але такого фундаментального, комплексного і цілісного дослідження, як рецензоване, українська наукова фінансова думка до цього часу ще не знала. Можемо впевнено констатувати: нарешті світло-сіру пляму на світовій карті фінансової думки, що з'явилася через замовчування і спроби стерти з пам'яті українського народу в період бездержавності окремі періоди і постаті нашої історії, ліквідовано.

Уперше в науковій літературі в галузі фінансів багатотомне видання охоплює в цілому основні сформовані центри розвитку фінансової думки в Україні, висвітлює їх здобутки, що допомагає глибше пізнати сутність фінансів та їх складових у минулому і сьогоденні, виявити тенденції їх подальшого розвитку з урахуванням національних особливостей. Воно поповнює ту скарбницю нагромаджених знань, яка є і важливим джерелом успішної практичної діяльності. Автори систематизували історичний досвід людства про найбільш життєздатні та ефективні методи і форми управління фінансовим господарством, фіскальну політику, створення сприятливих економічних умов для господарської діяльності. Слід пам'ятати, що

історичний досвід — це важливий чинник адаптації до постійних змін як у внутрішньому, так і у зовнішньому фінансово-економічному середовищі. Розуміння цього є необхідною передумовою свідомого вибору альтернативних варіантів рішень і дій у формуванні нової, ефективнішої фінансової системи, яка динамічно сприятиме макрофінансовій стабілізації та сталому економічному зростанню в інтересах усього суспільства і кожної людини. Виходячи з цих міркувань дане видання важливе не тільки для науки, воно може бути актуальним у довгостроковій перспективі щодо розвитку українського фінансового господарства.

Зазначимо і певні недоліки. У такому серйозному дослідженні не показано сприйняття та оцінку української фінансової думки західними вченими, недостатньо з'ясовано причини і наслідки становища фінансової науки в СРСР у 30–50-х роках ХХ ст. тощо. Проте, зважаючи на складність і глобальність проблеми, за розв'язання якої взявся авторський колектив, та її піонерність у фінансовій науці, слід підкреслити, що це видання вже сьогодні є фундаментом, на основі якого відбуватиметься відродження фінансової думки країни. Тому багатотомне дослідження “Фінансова думка України” заслуговує на увагу держави і широкої наукової громадськості.

**П. М. ЛЕОНЕНКО,**  
*професор, доктор економічних наук,  
завідувач відділу теорії економіки і фінансів  
ДННУ “Академія фінансового управління”,*  
**В. М. СУТОРМІНА,**  
*доктор економічних наук,  
професор кафедри фінансів  
ДВНЗ “Київський національний економічний університет  
ім. Вадима Гетьмана”*

---